

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Fyrkkakierros

Nuorten kuluttajaosaamista vahvistamassa

Helsingin yliopisto
Kasvatustieteellinen tiedekunta
Huhtikuu 2020
Ronja Hiltunen, Sari Ivanoff-Tenka-
nen, Mira Kylliäinen, Marjo Leimio ja
Saara Pietikäinen
Opettaja työnsä tutkijana 10op
Ohjaaja: Anne Malin & Päivi Palojoki

Tiedekunta - Fakultet – Faculty Kasvatustieteellinen tiedekunta, Kasvatustieteiden maisteriohjelma		
Tekijä - Författare – Author Hiltunen, Ivanoff-Tenkanen, Kylliäinen, Leimio & Pietikäinen		
Työn nimi - Arbetets titel Fyrkkakierros- Nuorten kuluttajaosaamista vahvistamassa		
Title The money game - Towards reinforcing adolescents' consumer knowledge		
Oppiaine - Läroämne – Subject kasvatustiede		
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Ainedidaktinen kehittämisprojekti / Päivi Palojoki ja Anne Malin	Aika - Datum - Month and year 05/2020	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 21 s + 7 liites.
Tiivistelmä - Referat – Abstract <p>Ainedidaktinen kehittämisprojekti on Opettaja työnsä tutkijana- opintojakson toteutus, jonka aiheeksi valitsimme nuorten kuluttajakasvatuksen. Nuoret ovat rahankäyttäjinä jo merkittävä ryhmä ja heidän on hyvä oppia myös kuluttajan vastuista ja velvollisuuksista. Kuluttajakasvatus on osa kestävään tulevaisuuden tähtäävää kasvatusta, jonka tavoitteena on synnyttää sellaista osaamista oppilaissa, että he pystyvät toimimaan muuttuvissa elämäntilanteissa. Oppituntien sisällön taustalla vaikuttaa sosiokonstruktivistinen oppimiskäsitys ja käänneinen opettaminen. Kehittämisprojektissa kehitetään keinoja ja oppimistehtäviä nuorten rahantajun tukemiseksi peruskoulun kontekstissa.</p> <p>Kehittämisprojektin toteutus oli tarkoitus suorittaa osana syventävää harjoitteluumme Viikin normaalikoulussa ja Helsingin normaalilyseossa. Suomessa keväällä 2020 alkaneen ja koronavirustilanteesta johtuneen poikkeustilan takia harjoittelumme toteutus muuttui ja tämä vaikutti myös tämän opintojakson toteutukseen. Teimme molempiin kouluihin tuntisuunnitelmat kotitalouden 75 minuutin pituiselle oppitunnille, joissa aiheena oli kuluttajakasvatus. Toisessa koulussa opetettava ryhmä oli seitsemäsluokkalaisten pakollisen kotitalouden ryhmä ja toisessa koulussa yhdeksäsluokkalaisten valinnaisen kotitalouden ryhmä.</p> <p>Oppitunnit koostuivat alun orientoinnin jälkeen neljästä eri pistetyöskentelystä. Aiheina pistetyöskentelyssä on rahan tienaaminen, erilaiset maksutavat, arvot ja reklamaation tekeminen. Oppilaat tekevät pistetyöskentelyn tehtävät omissa pöytäryhmissään, jotka kohdekouluissamme koostuvat 3 – 5 oppilaan ryhmistä.</p> <p>Koska jäimme vaille suunnitelmien toteuttamista kouluissa, olemme pohtineet opetuskokeilumme tuntisuunnitelmien ja aiheiden soveltumista alakoulun ja lukion opetukseen. Kirjallisuuden ja aiemman tutkimuksen pohjalta toteamme, että alakoulun kontekstissa toiminnallisuus ja pelillisuus tukisivat parhaiten nuorten oppilaiden oppimista. Kehittämäämme ”fyrkkakierrosta” voisi konkretisoida oppilaille esimerkiksi leikkirahan avuin. Lukio opetukseen suunnattuna kokeilumme vaatisi muutoksia pistetyöskentelyjen sisältöjen osalta. Rastien tehtävien tulisi olla eritasoisia, sekä erilaisia, jotta oppilaat voisivat valita itselleen mielenkiintoisen, sopivan tasoisen tehtävän. Tehtävät voisivat olla työelämään, yksin asumiseen ja yhteiskunnallisiin tilanteisiin liittyviä.</p>		
Avainsanat – Nyckelord kuluttajakasvatus, rahataju, vastuullisuus, laaja-alaisuus, sosiokonstruktivismi		
Keywords consumer education, broad learning entities, socioconstructivist learning theory, sustainable consuming, adolescents, money		
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited https://blogs.helsinki.fi/kotitalouspedagogiikka/ainedidaktiset-kehittamisprojektit/		
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information		

Sisällys

1 JOHDANTO	1
2 SOSIOKONSTRUKTIVISTINEN OPPIMISKÄSITYS JA KÄÄNTEINEN OPETTAMINEN OPPIMISEN TAUSTALLA	3
2.1 Sosiokonstruktivistinen oppimisteoria.....	3
2.2 Käänteinen luokkahuone ja käänteinen opettaminen.....	3
3 LAAJA-ALAISUUS JA VASTUULLISUUS KULUTTAJAKASVATUKSEN MAHDOLLISUUTENA	6
3.1 Laaja-alaisuus ja monialaiset oppimiskokonaisuudet.....	6
3.2 Vastuullisuus ja kuluttajakasvatus	8
4 AINEDIDAKTINEN KEHITTÄMISPROJEKTI	11
4.1 Opetuskokeilun lähtökohdat	11
4.2 Opetuskokeilun toteutuksen suunnitelma	12
5 LOPPUPOHDINTA	16
6 SUMMARY	19
LÄHTEET	22
LIITTEET	24

1 Johdanto

Opettaja työnsä tutkijana -opintojakson ainedidaktisessa kehittämisprojektissa halusimme nostaa tarkasteltavaksi teemaksi nuorten kuluttajakasvatuksen. Projektin tavoitteena on opetuskokeilun kautta selvittää, mitä nuorille tulisi rahasta ja taloudesta opettaa. Rahantajun pedagogiselle kehittämiselle kotitaloustieteessä on tarvetta, sillä vaatimukset talouden lukutaidon opettamiselle ovat yhteiskunnassa kasvaneet (Autio, 2019, s. 47). Myös nuoret kokevat tarvitsevänsä vahvistamista talousosaamisessaan, vaikka suomalaisten talouden lukutaito nähdään yleisesti olevan hyvällä tasolla (Kortesalmi & Autio, 2019, s. 597). Opettajiltakin vaaditaan tänä päivänä yhä enemmän tietoa ja osaamista kuluttamiseen liittyvistä ongelmista sekä pääsyä tehokkaiden opetusmetodien ja välineiden äärelle (OECD, 2009, s. 3–5). Peura-Kapasen (2012, s. 10) mukaan tarvitaan uudentyyppisiä opetusmenetelmiä, jotta koulujen talousopetusta voitaisiin kehittää. Opetuksen tulee olla nuoren tasoista, eli sen tulee olla linkitettävissä nuorten arkielämään.

Yksi keskeinen näkökulma projektissamme on vastuullisuus. Kestävä, kohtuullinen ja säästäväinen elämäntapa on kirjattu opetussuunnitelman tavoitteisiin (POPS, 2014, s. 22). Maapallon rajallisuuden tunnistaminen on jatkuvasti voimistuva ajattelutapa, joka mul-listaa niin yksittäisten kuluttajien, kuin myös kotitalouksien maailmankuvaa (Jarva, 2009, s. 9). Kyky huolehtia oma-aloitteisesti omista asioista vastuullisesti voidaankin ajatella olevan elämässä tarvittava perustaito (Wennonen & Palojoki, 2015, s. 11). Vastuu oman talouden hallinnasta linkittyy kulutustottumuksiin ja sitä kautta laajemmin ympäristön hyvinvointiin.

Ainedidaktinen kehittämisprojekti oli tarkoitus toteuttaa osana syventävää harjoitteluamme. Harjoittelun yhtenä tavoitteena oli päästä mahdollisuuksien mukaan toteuttamaan oppiaineiden välistä yhteistyötä muiden oppiaineiden harjoittelijoiden kanssa. Tähän meille harjoittelijoille ei olisi kuitenkaan löytynyt mahdollisuutta tiukkojen aikataulujen ja strukturoitujen harjoittelurakenteiden vuoksi. Opetusharjoittelussa oppiaineiden väli-seen yhteistyöhön pitäisi varata erikseen aikaa, jolloin opiskelijat pääsisivät yhdessä suunnittelemaan oppitunteja. Oppiaineiden välistä yhteistyötä tulisi toteuttaa entistä

enemmän kouluissa, joten halusimme pohtia tässä raportissa myös laaja-alaisuuden mahdollisuuksia kotitalousopetuksessa.

Ainedidaktisen kehittämisprojektimme aikana olosuhteet yhteiskunnassa muuttuivat poikkeukselliseksi koronapandemian (Covid-19 virus) takia ja tämä esti opetuskokeilun toteuttamisen. Opetuskokeilun reflektoinnin sijaan pohdimme kotitalousopetuksen ja opetuskokeilumme soveltuvuutta alakoulun ja lukion kontekstissa. Tässä yhteiskunnan poikkeustilanteessa ihmisten talousosaaminen ja kyky tehdä harkittuja päätöksiä ovat nousseet ensisijaisen tärkeiksi keskustelun aiheiksi.

2 Sosiokonstruktivistinen oppimiskäsitys ja käännteinen opettaminen oppimisen taustalla

2.1 Sosiokonstruktivistinen oppimisteoria

Tässä opetuskokeilussa sovellamme sosiokonstruktivistista oppimisen teoriaa, jossa korostuu tiedon rakentaminen vuorovaikutuksessa. (Kauppila, 2007, s. 37). Oppimiskäsityksen mukaan oppilaan rooli nähdään oppimistilanteessa aktiivisena toimijana, jossa oppilas itse toimii tiedon tuottajana sen sijaan, että tieto tulee ulkopuolelta valmiiksi annettuna. Käsityksen mukaan oppiminen tapahtuu samaan aikaan sosiaalisesti ja kognitiivisesti – tietoa yhdessä prosessoiden ja jakaen. Tällaisessa oppimisen tavassa oppilaiden on mahdollista oppia toisiltaan ja luoda yhdessä uutta tietoa. Vuorovaikutuksen lisäksi oppimisen keskiössä on myös yhdessä tapahtuva mielekäs toiminta, jossa uutta tietoa rakennetaan vanhoihin tietorakenteisiin pohjaten. Mielekkääseen toimintaan Kauppila (2007, s. 47) liittää positiivisen oppimisympäristön merkityksen, jossa oppilaalle syntyy kokemus asioiden ymmärtämisestä. Myös ryhmän ja opiskelutovereiden merkitys oppimiselle korostuu, sillä jakamalla mielipiteensä toisten kanssa opiskelija todentaa oman oppimisensa ja saa siihen toisilta aina vahvistavan näkemyksen. (mt, s. 131–132.)

Tässä lähestymistavassa opettajan rooli oppimistilanteissa on olla ohjaajana ja tukena vuorovaikutuksen rakentumisessa sekä ongelmaratkaisussa. (mt, s. 127–129.) Tämä haastaa kehittämään perinteistä opettajajohtoista opetusta vuorovaikutteisempaan suuntaan. Ryhmätyöt, tekemällä oppiminen ja yhteisöllinen projektioppiminen vuorovaikutuksellisinä työtapoina soveltuvat yhteiseen tiedon rakentamiseen (mt, s. 131). Opetuskokeilusamme tarkoituksena on toteuttaa yhteisöllistä oppimista luokkahuoneessa tapahtuvan pistetyöskentelyn kautta. Oppilaat työskentelevät ryhmissä rahaan liittyvien teemojen mukaisesti suunnitelluilla työpisteillä ja ratkovat työpisteillä annettuja tehtäviä. Opettajan roolissa tarkastelemme opetuskokeilua tutkimustehtävän tavoin ja rakennamme samalla omaa tietopohjaamme opetuksen sisällön kehittämisestä yhdessä oppilaiden kanssa.

2.2 Käännteinen luokkahuone ja käännteinen opettaminen

Käännteisen opettamisen peruslähtökohta on, että suoraa ohjaamista, toisin sanoen esimerkiksi luennointia, ei anneta suurille oppilasjoukoille. Käännteisessä opettamisessa suoraa ohjausta tehdään yksilöllisesti, esimerkiksi opettajan laatimien opetusvideoiden kautta.

Tällä tavoin aikaa vapautuu kasvokkain kohtaamiselle ja todennäköisesti oppilaiden merkityksellisemmille oppimiskokemuksille. Käänteiseen opettamiseen kuuluu erilaisia metodeja, variaatioita ja oppilaslähtöisen oppimisen tyyppejä. Tällaisia tyyppejä voivat olla eriytetty ohjaus, ongelma- ja projektipohjainen työskentely ja esimerkiksi tutkimukselliset oppimistavat. Olennaista käänteisessä opetuksessa on myös, että sen osatekijät ovat muunneltavissa erilaisten tilanteiden mukaan. Käänteisen oppimisen elementtejä ovat yhteistyö, oppilaskeskeinen lähestymistapa, optimaalisen oppimistilat, riittävä aika toteutuksille, hallinnollinen ja tietotekninen tuki ja hyvä reflektio. (Bergmann & Sams 2014, s. 6–11.)

Toivola, Humaloja ja Peura (2017) kuvaavat käänteistä opettamista soveltavan luokkahuoneen toimintaa kaaokseksi tai hallituksi kaaokseksi positiivisessa mielessä. Positiivinen kaaos syntyy, kun oppilaat eivät tee samoja asioita, samoilla työtaivoilla tai samaan aikaan. Tämä johtuu siitä, että heillä on enemmän päätäntävaltaa siitä, mitä he haluavat oppia ja mitä työvälineitä käyttää. Toivola, Humaloja ja Peura näkevät, että tulevaisuudessa opettajan roolina on vahvan kasvatusvastuun lisäksi luoda oppimisympäristö, joka on tuottavasti kaoottinen mieluummin kuin järjestelmällinen. Tosin on huomioitava, että suurimmalle osalle oppilaista epämuodollinen oppimisympäristö sopii hyvin, mutta joillekin se ei ole paras mahdollinen.

Kokeilussamme pyrimme siihen, että annamme oppilaille etukäteen tehtäviä, jotta oppilaille olisi ennen oppituntia jonkinlainen käsitys opiskeltavasta aiheesta. Tosin tulee huomioda, että osa oppilaista on 7.luokkalaisia ja osa 9.luokkalaisia ja heidän lähtötiedon tasonsa ovat erilaiset. On myös tärkeää, että etukäteistehtäviin motivoidaan riittävästi ja varmistetaan, että oppilaille on valmiuksia tehdä tehtävä etukäteen. Suunnittelemamme tehtävät vaativat ajattelun taitoa, jonkin verran luovuutta ja yhteistyötaitoja. Bergmann ja Sams (2014, s. 6) määrittelevät käänteisen luokkahuoneen ajatuksen siten, että opiskelijat katsovat etukäteen ohjevideoita ja tekevät kotona erilaisia tehtäviä, kuten ongelmanratkaisua. Oppitunnilla luokkahuoneessa annettavan ohjauksen sijasta siirrytään yksilöllisen oppimisen ympäristöihin. Bergmann ja Sams kehittivät ”Flipped Class 101”-version käänteisestä luokkahuoneesta, ja toteavat, että ensimmäisessä kirjassaan ”Flip Your Classroom” he kehittivät ajatusta edelleen, ohjaten oppilaita vielä parempiin suorituksiin.

Kotitalouden oppituntien oppimisympäristö on epämuodollisempi kuin muissa oppiaineissa ja oppitunnit ovat jo sinänsä vuorovaikutteisia, joten käänteisen opettamisen hyödyt ovatkin juuri oppilaiden etukäteisvalmistautumisessa opiskeltavaan aiheeseen. Pohdimme etukäteistehtävän osalta myös, voisimmeko tehdä esimerkiksi itse opetusvideon kuluttajuuksaiheesta. Toisaalta kuluttajuuteen liittyen on paljon valmistakin videomateriaalia, jota voi hyödyntää opetuksessa. Kokeilua varten kehittämämme työpisteet ovat vuorovaikutuksellisia ja oppimisympäristö mahdollistaa oppilaan liikkumisen luokkatilassa ja myös vapaamuotoisen, oppimista tukevan keskustelun oppilaiden kesken.

3 Laaja-alaisuus ja vastuullisuus kuluttajakasvatuksen mahdollisuutena

3.1 Laaja-alaisuus ja monialaiset oppimiskokonaisuudet

Laaja-alaisille osaamisalueille ja monialaisille oppimiskokonaisuuksille on määritelty tavoitteet perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteena on yhdistää tietoja, taitoja, arvoja, asenteita ja tahtoa kokonaisuudeksi, jonka ymmärtämistä ihmiset tarvitsevat jatkuvasti muuttuvassa maailmassa. (POPS, 2014, s. 20.) Laaja-alaista osaamista tulee tukea kaikissa oppiaineissa ja monialaiset oppimiskokonaisuudet tulisi suunnitella ja toteuttaa yhdessä oppilaiden kanssa, jolla tavoitellaan laaja-alaisen osaamisen kehittämistä ja syventämistä (POPS, 2014, s. 281). Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat L1 ajattelu ja oppimaan oppiminen, L2 kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, L3 itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, L4 monilukutaito, L5 tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen, L6 työelämätaidot ja yrittäjäyys, L7 osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen (POPS, 2014, s. 281–285).

Perusopetuksessa tulisi toteuttaa monialaisia oppimiskokonaisuuksia vähintään yksi vuodessa, joissa ilmentyy koulun arvot ja oppimiskäsitys (POPS, 2014, s. 31–32). Keskeistä monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa on se, että eri oppiaineiden sisällöistä muodostuu yhtenäisiä kokonaisuuksia ja laaja-alaista näkemystä tarkasteltavaan ilmiöön tai teemaan (Cantell, 2015, s. 13).

Monialaiset oppimiskokemukset tarkoittavat käytännössä eri oppiaineiden välillä tapahtuvaa yhteistyötä. Oppiainerajat ylittävää yhteistyötä voidaan toteuttaa esimerkiksi ilmiölähtöisesti tai tiedonalalähtöisesti (Lonka, Hietajärvi, Hohti, Nuorteva, Rainio, Sandström, Vaara & Westling, 2015; Juuti, Kairavuori & Tani, 2015). Ilmiölähtöisessä oppimisessä tarkastelun kohteeksi valitaan jokin ilmiö, jonka hahmottamiseen tarvitaan erilaisia näkökulmia ja lähestymistä eri oppiaineissa. Ilmiölähtöisyys kehittää muun muassa oppilaan ongelmanratkaisukykyä, epävarmuuden sietämistä, lähdekriittisyyttä, tiedonhakutaitoja sekä vuorovaikutustaitoja. (Lonka ym., 2015, s. 49–50.)

Tiedonalalähtöisessä oppimisessä lähestytään tutkittavaa ilmiötä siihen liittyvän käsitteistön avulla, joiden monimerkityksellisyyttä pyritään ymmärtämään ja ottamaan haltuun.

Tällaisessa tutkimuksellisessa opetuksessa korostuu opiskelijoiden oma aktiivinen ajattelu sekä vastuu omasta opiskelusta ja oppimisesta. (Juuti ym., 2015, s. 82–83.)

Kotitalousopettajat tekevät Venäläisen (2015, s. 78–79) mukaan suurimmaksi osaksi yhteistyötä terveystiedon opettajien kanssa, seuraavaksi eniten vieraiden kielten opettajien kanssa ja sitten biologian ja kemian opettajien kanssa. Kotitalousopettajat tekevät yhteistyötä myös erityisopettajien sekä ruokapalveluhenkilökunnan kanssa. Kuitenkin eniten kotitalousopettajat ovat yhteistyössä keskenään oman oppiaineen sisällä kurssien suunnittelun, oppimateriaalin laadinnan ja arvioinnin suunnittelussa.

Tutkimuksissa on ilmennyt, että oppilaat eivät välttämättä osaa yhdistää saman asian käsittelyä eri oppitunneilla. Opettajan vaihtuessa, mutta käsiteltävän asian säilyessä samana, oppilaat kokevat olevansa uuden asian äärellä. Ratkaisuna tähän on pohdittu yhteisopettajuutta, jolloin opiskeltava asia linkittyisi helpommin käytännön elämään ja syventäisi oppimista. Taito- ja taideaineissa oppilailla on haasteita teoreettisten käsitteiden käyttämisessä, jolloin yhteisopettajuus ja ilmiöoppiminen laajentaisi oppilaiden näkemyksiä käsiteltävästä asiasta. (Pöntinen, 2019, s. 107–109.)

Kotitalousopettajat kokevat kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta -sisältöaiheen (nykyään kuluttaja- ja talousosaaminen kodissa S3) kaikista haastavimmaksi opettaa (Venäläinen, 2015, s. 83). Kuluttajuus ja talousaiheilla on kuitenkin yhteys moneen muuhunkin oppiaineeseen kuten yhteiskuntaoppiin tai matematiikkaan, joten yhteistyö näiden aineiden opettajien kanssa antaisi varmasti paljon varmuutta ja uusia näkökulmia aiheen opettamiseen myös kotitaloudessa.

Opettajat kokevat oppiainerajat ylittävän yhteistyön omaa työtä ja osaamista avartavana kokemuksena, jossa saatetaan parhaimmillaan kokea yhteisöllisyyden tunnetta muiden opettajien kanssa. Oppiaineyhteistyö nähdään myös oppilaita sekä opettajia motivoivana tekijänä. (Pöntinen, 2019, s. 108.) Opettajien väliselle yhteistyölle tulisi kuitenkin varata riittävästi yhteistä suunnittelu-aikaa sekä aikaa kohdata kollegoiden kanssa. Rehtorin rooli työskentelyparien muodostamisessa ja yhteistyölle järjestettävän ajan organisoinnissa, nähdään merkittäväksi. Toisaalta Pöntisen (2019) tutkimuksessa korostetaan sitä, että

opettajien omat asenteet, arvot, motivaatio ja persoonallisuus vaikuttavat paljon yhteistyön onnistumiseen sekä siihen, arvostetaanko toisen oppiainetta ja toisen tapaa työskennellä. (Pöntinen, 2019, s. 100–106.)

Venäläisen (2015, s. 79) tutkimuksen mukaan kotitalousopettajien oppiaine-yhteistyökumppaneiksi valikoitui oppiaineet, joiden sisällöistä löytyy samankaltaisuutta kuin kotitalousoppiaineessa. Tällaisia oppiaineita olivat muun muassa terveystieto, biologia, kemia, matematiikka, liikunta, yhteiskuntaoppi, uskonto, äidinkieli ja saksa. Myös opettajien välillä vallitsevat hyvät henkilökemiat vaikuttivat yhteistyön aloittamiseen. Oppiaine-yhteistyön päämääränä on edistää opiskelijoiden oppimista ja luoda uusia käytäntöjä koulun kulttuuriin (Pöntinen, 2019, s. 16).

3.2 Vastuullisuus ja kuluttajakasvatus

Vastuullisuutta, sekä vastuullisuuskasvatusta pidetään hyvin laajoina käsitteinä. Vastuullisuudesta puhuttaessa sen teemat linkittyvät vahvasti kestävän kehityksen käsitteeseen. Kuluttajakasvatuksen parissa kestävän kehityksen arvoista taloudellisen vastuun edistäminen korostuu. (Wennonen & Palojoki, 2015, s. 6–8.) Kuluttajakasvatuksen strategian (Pohjoismaiden ministerineuvosto, 2010, s. 20–21) mukaan kestävän kehityksen voidaan ajatella perustuvan sellaiseen elämäntyyliin, jossa vastuu, sekä myönteinen suhtautuminen tulevaisuuteen ohjaavat päätösten tekemistä. Kuluttajakasvatuksessa painotuksen tulisi olla tulevaisuuden ajattelussa sekä ennakoinnissa. Kestävän kehityksen kaikkien ulottuvuuksien tulisi sisältyä kuluttajakasvatuksen osa-alueisiin. Myös perusopetuksen opetus-suunnitelman perusteissa (POPS, 2014, s. 31) korostetaan kestävän kehityksen ajattelumallia osana ympäristöstään vastuullisesti huolehtivaan kansalaisuuteen kasvua.

Kuluttajakasvatus on perinteisesti kohdistunut tulojen ja menojen tasapainoon. Suomalaisissa kouluissa rahakasvatus on alkanut säästäväisyyskasvatuksesta, jota toteutettiin yhteistyössä pankkien kanssa. (Kortessalmi & Autio, 2019, s. 590.) Tämän päivän kuluttajakasvatus kattaa laajemmin eri osa-alueiden osaamista, kuin aiemmin. Kuluttajan vastuut ja velvollisuudet, henkilökohtaisen talouden hallinta, sekä digitaalisuus ja mediaosaaminen ovat keskeisiä aiheita, joita nykykoulujen opetuksessa painotetaan. Koulut tarjoavat nuorille loistavan mahdollisuuden kehittää kriittisen ajattelun taitoja. (OECD,

2009, s. 3–5.) Perusopetuksen opetussuunnitelmassa (POPS, 2014, s. 22) oppilaita ohjataan kohti kestävää, kohtuullista, säästävää elämää. Kotitalousopetuksen sisältöalue (S3) painottaa oppilaiden tietoisuuden lisäämistä omista kuluttajavalinnoistaan, sekä median vaikutuksista päätöksentekoon.

Henkilökohtaisen talouden hoitoon liittyvä opetus saa Kalmin (2018, s. 423–424) mukaan parhaimmillaan oppilaan ymmärtämään sen yhteydet omaan elämäänsä ja samalla se kehittää oppijan kykyä reflektoida omaa toimintaansa. Arkielämä on oppilaille tuttu viitekehys. Kuluttajakasvatuksen opetusmenetelmien tulisi perustua nuorten omaan kokemuspohjaan, jotta samaistuminen olisi mahdollisimman mutkatonta. (Kuluttajakasvatuksen strategia, 2010, s. 25.) Talouskasvatus nähdään kuluttajakasvatuksen lähikäsitteenä, joka on peruja kotitaloustieteen historiasta (Kortesalmi & Autio, 2019, s. 589).

Nuoret ovat kasvamassa kohti monimutkaisen yhteiskunnan jäseneksi, jossa taloudellisten asioiden hoitamisen taito on tärkeää. Sillä tarkoitetaan pelkistetysti järkevää ja varovaista rahankäyttöä. Nuorten on tärkeää oppia kuluttamisesta, sillä nuorten katsotaan kuuluvan ikänsä puolesta jo merkittävään kuluttajaryhmään. Heillä on kuluttamiseen liittyviä tarpeita ja toiveita. Nuorten rahankäyttöön liittyy sekä haasteita että mahdollisuuksia. Haasteena on nuorten kohdalla se, että he eivät ole vielä kovin kokeneita rahankäyttäjiä. (Peura- Kapanen, 2012, s. 1–2.)

Nuorten elämässä suuri merkkipaalu on täysi-ikäisyyden saavuttaminen, joka merkitsee myös vastuuta esimerkiksi lainsäädännöllisissä asioissa. Tämän takia nuoren on jo hyvä oppia ennen täysi-ikäistymistä siitä, mistä hänen odotetaan suoriutuvan. Tällaisia lainsäädännöllisiä asioita ovat muun muassa erilaisten sopimusten teko ja omista veloista vastaaminen. Myös teknologian kehittymisen myötä muuttuu myös rahankäyttö, sillä rahasta tulee entistä abstraktisempi ja maksutavat monipuolistuvat ja uusiutuvat. Tämä voi tuoda haasteita siihen, että nuori ei välttämättä ymmärrä kuinka paljon hän rahaa käyttää. Lisäksi ystäväpiiri saattaa luoda painetta nuorelle, sillä nuoret haluavat kokea yhteenkuuluvuutta ikäistensä kanssa ja tämä näkyy myös kulutustottumuksissa. Heillä saattaa olla halu hankkia herkästi esimerkiksi uusia tuotteita ja palveluita. Näiden kaikkien lisäksi nuorten rahankäytöstä puhuttaessa on säästäminen jo siellä mukana, eikä se tarkoita pelkästään jonkin mukavan toiveen toteutumista vaan eliniän odotuksen nosto on saanut sen aikaan, että jo täysi-ikäisyyden kynnyksellä esimerkiksi eläkesäästämisen merkityksen

ymmärtäminen on noussut. Nuorten on otettava enemmän vastuuta taloudestaan jo varhain ja tämä näkyy pitkän aikavälin suunnittelun taitona. Puutteet rahankäytön taidossa voivat johtaa stressiin ja tästä jopa vielä suurempiin psyykkisiin ongelmiin. Jotta nuori saisi kasvaa mahdollisimman hyvinvoivana, on hyvä talouden hoitaminen siinä yksi osa-alue. (Peura- Kapanen, 2012, s. 1–2.)

Kotitalousopetuksessa opettajan tulee itse toimia mahdollisimman hyvänä esimerkkinä, eli toimia vastuullisesti, jotta oppilaiden arvostus opettajaa kohtaan pääsee muodostumaan. Arvostuksen kautta oppilaat ottavat opettajan tavoin vastuullisuuden toimintaansa ohjaavaksi tekijäksi. Kotitalousopettajan johdonmukainen vastuullinen toiminta, niin teoissaan kuin puheissaan on tärkeää, kun oppilaiden kriittisyys herää ja he alkavat tarkkailla ympäristöään uusin silmin. (Wennonen & Palojoki, 2015, s. 12.) Vastuullisuuskasvatuksessa keskeistä on ymmärtää, että omat päätökset eivät vaikuta pelkästään yksilön omaan elämään, vaan myös ympärillä eläviin muihin ihmisiin, yhteisöihin ja ympäristöön. Vastuulliseen kuluttajuuteen oppiessa mielihyvän kokemisen viivästyttämisen opettelu on oleellinen opeteltava taito (mt, s. 14), sillä osalle nuorista nopeat harkitsemattomat kulutus päätökset ovat tyypillisiä (Majamaa & Rantala, 2016, s. 5).

4 Ainedidaktinen kehittämisprojekti

4.1 Opetuskokeilun lähtökohdat

Nuorten kyky hallita omaa talouttaan, eli omia raha-asioitaan, sekä tehdä niitä koskevia päätöksiä on enenemissä määrin tärkeää. Nuoret joutuvat ottamaan yhä enemmän vastuuta omasta taloudestaan, sekä heiltä myös odotetaan kykyä pitkän aikavälin suunnitteluun. (Peura-Kapanen, 2012, s. 2.) Mäntylän (2010) kyselytutkimuksessa tutkittiin arjen sujuvuuteen liittyviä taitoja ja nuoret aikuiset vastasivat pitävänsä kuluttajataitoja tärkeinä taitoina. Erityisen tärkeinä taitoina he näkivät kyvyn tehdä hankintoja. Jotta nuoret aikuiset olisivat kyvykkäitä tekemään vastuullisia pitkäaikaisia suunnitelmia omassa taloudessaan, tulee heille luoda tarpeeksi vankka pohja vaadittaville tiedoilla ja taidoille. Tästä syystä valitsimme opetuskokeilun kantavaksi teemaksi kuluttajakasvatuksen.

Majamaan ja Rantalan (2016, s. 5–9) mukaan kotoa poismuuttavilla nuorilla taloudellisen velkaantumisen riskit ovat merkittävät. Halutun kulutustason ylläpitämiseksi yhä useampi nuori turvautuu lainarahaan ja äkkinäisiin kulutuspäätöksiin, joiden seurauksia ei aina ymmärretä. Nuorten aikuisten velkaantuminen on ongelma, joka voi johtaa myös mielenterveydellisiin ongelmiin (mt, s. 51). Näistä syistä koemme erityisen tärkeäksi kohdistaa oman talouden ymmärtämisen taitoja peruskouluikäisiin nuoriin, joille kotitalousopetus on pääasiassa suunnattu. Jos voimme osaltamme kantaa yhteiskunnallista vastuuta kotitalousopettajina nuorten velkaantumisen ehkäisemiseksi, teemme sen mielellämme.

Kuten aiemmin mainittu, tarvitaan Peura-Kapasen (2012, s. 10) mukaan uudentyyppisiä opetusmenetelmiä, jotta oppilaiden talousosaamista voitaisiin kehittää. Opetuksen tulee olla nuoren tasoista, eli sen tulee olla linkitettävissä nuorten arkielämään. Talusteemoja sisältävät projektit Peura-Kapanen nimeää kiinnostaviksi. Omalla opeta toisin -kokeilulla pyrimme kuluttajuus taitojen kehittämiseen ongelmanratkaisun, sekä nuoren oman arjen pohtimisen avulla. Uskomme voivamme vaikuttaa oppilaiden mielenkiinnon heräämiseen koskien omaa kulutuskäyttäytymistä ja oman tulevaisuuden suunnittelua, eli kasvatata heidän taloudellista kyvykkyyttään. Autio ja Kortessalmi (2019, s. 589) linjaavat taloudellisen kyvykkyyden tarkoittavan oman talouden ja siihen liittyvien päätösten, sekä oman taloudellisen käyttäytymisen ymmärtämistä.

Olemme suunnitelleet oppimiskokonaisuuden projekti -tyyppiseksi pistetyöskentelyksi, jossa korostuvat opetussuunnitelman (POPS, 2014, s. 438) tavoite (T6), eli ohjaamme oppilasta harjoittelemaan kuuntelua sekä rakentavaa keskustelua ja argumentointia oppimistehtävien suunnittelussa ja toteuttamisessa. Tämän tavoitteen saavuttaminen korostuu pistetyöskentelyn pisteillä, joissa oppilaat työskentelevät pienryhmissä keskustellen ja neuvotellen. Myös tavoite (T10) korostuu oppitunnilla, eli kannustamme oppilasta hankkimaan ja arvioimaan kotitalouteen liittyvää tietoa, sekä ohjaamme käyttämään luotettavaa tietoa valintojen perustana. Tämän tavoitteen toteutumista voimme parhaiten seurata kuluttajan oikeuksia ja velvollisuuksia käsittelevässä työpisteessä, jossa ohjaamme oppilaita luotettavan tiedon äärelle tehtävää suorittaessa.

4.2 Opetuskokeilun toteutuksen suunnitelma

Opetuskokeilu on suunniteltu toteutettavaksi kahdessa eri koulussa kahdelle eri ikäiselle ryhmälle, 7 -luokkalaisille (liite 1), sekä 9 -luokkalaisille (liite 2). Oppitunnit ovat molemmille ryhmille pituudeltaan 75 minuuttia. Oppituntien kulku poikkeaa toisistaan vain muutamien osin opettavien sisältöjen ollen samanlaiset tavoitteiltaan kummassakin koulussa. Poikkeavuudet johtuvat luokassa käytetyn tekniikan osalta ja tunti on suunniteltu huomioiden oppilaiden puhelimien käyttöön liittyvät rajoitukset.

Suunnittelemamme oppitunti nuorten kulutus- ja talousosaamisen vahvistamiseksi alkaa ennalta annetun kotitehtävän läpikäynnillä. Kotitehtävä ilmentää käänteisen opettamisen periaatteita, sillä kotitehtävä vaatii tiedonhakua, joka luo pohjatietoa tunnilla käsiteltäviin ongelmiin. Tavoitteena on orientoida ja motivoida oppilaita ennen oppituntia tulevaan aiheeseen. Oppitunnin alussa keskustellaan kotitehtävien kysymyksistä: Mitä maksutapaa/tapoja olet käyttänyt kuluneen viikon aikana, tai mitä maksutapoja perheessäsi on käytetty? Mitä ostit? Mitkä tekijät vaikuttivat päätöksentekooosi? Tässä kohden on tarkoitus käyttää Flingaa läksyn purkuun, mikäli se on mahdollista ja sallittua opetettavalle ryhmälle. Oppilaat saavat anonyymisti lisätä ajatuksiaan sovellukseen, ja ne heijastetaan luokan valkotaululla. Opettaja johtaa syntyneistä ajatuksista keskustelua kannustaen oppilaat avaamaan ajatuksiaan lisää.

Keskustelun jälkeen katsotaan Talous ja nuoret TAT-järjestön 'Mun rahat, mun elämä' video. Videolla esiintyvät nuoret kertovat ajatuksiaan rahasta. Nuoret kertovat mihin ovat

säästäneet, miten omassa perheessä on puhuttu rahasta ja miten raha liittyy heidän arkeensa. Säästäminen, sijoittaminen ja rahan hankkiminen tulevat videolla esiin nuorten esimerkkien kautta. Video toimii motivoinnin keinona, eli tarkoitus on herätellä ajatuksia ja kiinnittää nuoren mielenkiinto päivän aiheeseen. Videon katselun voi vaihtoehtoisesti antaa oppilaille kotitehtäväksi ennen oppituntia, käänteisen luokkahuoneen hengen mukaisesti. Videon mahdollisesti laukaiseman keskustelun jälkeen opettaja ohjeistaa oppilaat tulevaan pistetyöskentelyyn. Pistetyöskentelyn tarkoituksena on kehittää oppilaiden vuorovaikutuksellisia taitoja, sekä korostaa oppimisen yhteisöllisyyttä.

Ensimmäisellä pisteellä (liite 3) oppilaat pohtivat ryhmässä, miten he voisivat ansaita kesällä rahaa. Tehtävä eriytyy seitsemäsluokkalaisten ja yhdeksäsluokkalaisten välillä siten, että seitsemäsluokkalaisten tehtävänä on ansaita 100 euroa rahaa ja yhdeksäsluokkalaisten tehtävänä on ansaita 200 euroa rahaa. Tässä on lähdetty siitä, että yhdeksäsluokkalaisten on enemmän mahdollisuuksia kesätöihin ikänsä puolesta. Pisteiden tehtävä johdattelee oppilaita kuvittelemaan kesäloman aikana tilannetta, jolloin heillä olisi aikaa ja tilaisuus ansaita rahaa. Tehtävänä on keksiä ryhmässä mahdollisimman konkreettinen pieni liikeidea tai tehtävä, josta voisi saada palkkion. Idea kirjoitetaan paperille ja palautetaan purkkiin opettajalle. Tunnin lopuksi purkkiin tulleista ideoista tehdään jana lattialle, ja oppilaat voivat äänestää mielestään toimivinta ideaa asettumalla sopivaan kohtaan janaa. Opettaja on laatinut etukäteen purkkiin kolme ansaintamahdollisuutta lapuille, jotta vastauksiin tulisi hieman hajontaa ja saadaan tarvittaessa nostatettua keskustelua.

Opettajan valmiiksi miettimiä ideoita purkissa janaitehtävää varten:

- Isovanhemman auttaminen esimerkiksi kesän aikana kotityössä, puutarhanhoidossa, tai vaikka kauppasiioinnissa.
- Kesäkahvila naapureille (esim. kahvi- ja leivonnaisten myynti, vaikkapa töihin lähteville naapureille kahvia mukaan pähvimukeissa tms.)
- Kesätyön hankkiminen (on olemassa erilaisia TE-toimiston hankkeita esim. ”tutustu ja tienaa”)

Toisella pisteellä (liite 4) oppilaat pääsevät tutustumaan erilaisiin maksutapoihin. Tehtävä sisältää väittämiä erilaisista maksamisen tavoista. Päätimme ottaa tarkasteltaviksi visa debitin, visa electronin, mobiilimaksamisen, luottokorttimaksamisen (credit) ja käteisen. Oppilaat työskentelevät pöydän äärellä, johon on asetettu iso paperi, jossa on kuvia ja tekstein omassa kohdassaan kukin maksutapa. Väittämät on kirjoitettu pieniin lap-

puihin, ja oppilaat yhdessä valitsevat, mihin maksutapaan väittämä sopii. Mikäli luokassa on käytettävissä tietokoneet, voidaan tämä tehtävä halutessaan toteuttaa myös niiden avulla. Esimerkiksi Seppo- alustaa hyödyntäen voi tehdä tästä työpisteestä digitaalisen version. Digitaalisessa versiossa opettaja antaa tunnuksen, jolla oppilaat pääsevät kirjautumaan peliin. Teimme tätä tehtävää varten digitaalisessa versiossa monivalintapelin, jossa maksutapavaihtoehdon alla on väittämiä ja oppilaiden pitää valita kyseiseen maksutapaan sopivat väittämät. Tämän voisi muokata myös toisinpäin eli olisi väittämä ja siihen pitäisi valita oikea maksutapa. Jälkimmäisessä vaihtoehdossa yksittäinen tehtävä olisi kevyempi. Pelin päättyessä sovellus laskee pisteet yhteen.

Kolmannella pisteellä (liite 5) tehtävänä on pohdintatehtävä. Oppilaat saavat paperille leikattuja väittämiä, jotka heidän tulisi laittaa tärkeysjärjestykseen oman ajattelun mukaisesti. Väittämiä on viisi, jotka liittyvät arvoihin ja kulutukseen (liite 5). Toisena osiona työpisteellä on järjestää arvoja kuvaavat sanat kuten menestys ja terveys vastaavalla tavalla tärkeysjärjestykseen kuten väittämätkin. Arvoja kuvaavat sanat on leikattu pöydälle ja oppilaat jäsentävät sanoja laittamalla niitä järjestykseen haluamallaan tavalla. Tehtävässä ideana on, että arvojen tärkeysjärjestykseen laittaminen on ongelmallista, sillä arvostukset ovat jokaisella henkilökohtaiset. Tämä vaatii neuvottelua, koska tehtävä tehdään ryhmässä. Tehtävässä on tarkoitus saada pohtimaan rahan arvoa suhteessa tärkeisiin asioihin elämässä. Tehtävän lopuksi oppilaat pohtivat myös hintaa tärkeimpinä pitämilleen arvoille.

Neljännellä pisteellä (liite 6) on tarkoitus tutustuttaa oppilaat kuluttajan oikeuksiin ja velvollisuuksiin. Pisteelle on tulostettu monisteita, joissa jokaisessa on lyhyt tarina, sekä tehtävänanto. Tarinat ovat lyhyitä kertomuksia erilaisista ongelmatilanteista, joihin nuoret voivat törmätä toimiessaan kuluttajina arjessaan. Tarinat on pyritty luomaan sellaisiksi, että nuorten olisi mahdollisimman helppo samaistua niissä esiintyviin tilanteisiin. Oppilaiden tulee valita ryhmän kesken yksi ongelma, johon lähtevät selvittämään vastausta. Tiedonhaussa oppilaat voivat käyttää apunaan tietokonetta. Opettajan olisi hyvä olla tämän pisteen lähetyvillä saatavilla, sillä oppilaat saattavat tarvita apua luotettavan tiedon löytämisessä. Tarkoitus olisi ohjata oppilaita esimerkiksi Kkv:n sivuille, sekä Marttojen sivuille, samalla tutustuttaen oppilaita näihin toimijoihin.

Mikäli jokin ryhmä suoriutuu pisteeltä ennen opettajan antamaa merkkiä pisteen vaihtamisesta, on oppilaiden pöytäryhmien päälle asetettu **lisätehtävämoniste (liite 7)**, jonka oppilaat voivat odotellessa tehdä. Lisätehtävä ei ole pakollinen rasti, mutta sen pariin on tarkoitus ohjata lempeästi, mikäli aikaa jää jollain rastilla merkittävästi yli.

Oppitunnin lopuksi käydään yhdessä läpi työskentelypisteiden tuloksia. Ensimmäisen työskentelypisteen tuloksista oppilaat muodostavat janan ja opettaja nostaa purkista rahan tienämisideoita ja lukee ne oppilaille ääneen. Janan vasemmalle puolelle saavat mennä ne oppilaat, joiden mielestä opettajan lukema tienämisidea ei kuulosta oppilaalle itselleen sopivalta. Keskelle janaa sijoittuvat oppilaat, jotka eivät osaa sanoa onko rahan tienämisidea kannattava ja oikealle puolelle janaa sijoittuvat oppilaat, joiden mielestä idea kuulostaa hyvältä ja hyödylliseltä.

Toinen piste käydään läpi yhteisesti. Opettaja pyytää vapaaehtoisen ryhmän jakamaan vastauksensa kaikille. Jos vapaaehtoista ryhmää ei löydy, silloin opettaja kyselee jokaiselta ryhmältä yhden osa-alueen työpisteen erilaisista maksutavoista.

Työpiste kolme käydään läpi yhdessä keskustellen. Ryhmät kertovat muille kolme tärkeimmäksi nostamaansa arvoa ja perustellen ajatteluaan. Neljäs eli reklamaatiopiste käydään läpi niin, että pyydämme muutaman ryhmän lukemaan 'keissin' ääneen ja miten tilanne tulisi heidän mielestään ratkaista.

Tunnin lopuksi opettaja pyytää oppilaita vastaamaan post-it lapuille päivän tavoitteena olleeseen kysymykseen: ”Mikä on mielestäsi tärkein taito, joka nuoren tulisi hallita kuluttamiseen liittyen?” Oppilaat saavat kiinnittää laput luokan oveen pois lähtiessään. Post-it lappujen tarkoituksena on, että me opiskelijat saisimme aineistoa siitä minkä nuoret itse kokevat tärkeäksi asiaksi kuluttamiseen liittyen. Tämä tieto lisäisi meidän ymmärrystämme nuorten arjesta sekä antaisi meille valmiuksia tulevaisuuden opettajan työssämme kiinnittää huomiota siihen, mitä tietoja ja taitoja nuorille tulisi opettaa kuluttaja- ja talousosaamisesta.

5 Loppupohdinta

Ainedidaktisen kehittämisprojektin tarkoituksena oli päästä toteuttamaan ”fykkakerros” -opetuskokeilu kahdessa eri koulussa, kahdelle eri yläkoulun vuosiluokalle. Olosuhteiden muuttuessa koronapandemian takia emme päässeet sitä toteuttamaan, joten pohdimme lopuksi kotitalousopetuksen ja suunnittelemamme opetuskokeilun soveltuvuutta myös alakoulussa sekä lukiossa.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (POPS 2014, s. 438) mukaan kotitalousopetusta voidaan opettaa myös alakoulussa, jos opetuksen järjestäjät niin haluavat. Jo 1990-luvun puolivälissä Haverinen (1996, s. 214) esitti huolensa nuorten uusavuttomuudesta sekä siitä, että kotitalouden toimintaan liittyvät tiedot ja taidot eivät siirry sukupolvelta toiselle kuten ennen. Saman huolen kotitalouden taitojen siirtymisestä jakaa myös kansanedustaja ja eduskunnan kotitalouden tukirenkaan puheenjohtaja Sari Tanus (2018) pohtiessaan kotitalousopetuksen tarpeellisuutta lukiossa.

Tämä huolenaihe tulisi ottaa vakavasti ja tarttua siihen jo nykyistä varhaisemmassa vaiheessa. Kotitalousopetusta tulisi tarjota jo alakoulussa, jolloin opetus tukisi mahdollisimman laajasti kotitalouden tietojen ja taitojen hallintaa lasten ja nuorten arjessa. Kotitalousopetuksen toiminnallisuutta voisi hyödyntää ikäkausipedagogisesta näkökulmasta, jolloin se tulisi ajoittaa jo 6–12-vuotiaisiin lapsiin. Tämän ikäisten lasten oppimisen kannalta on tärkeää rakentaa opetus toiminnallisesti ja konkreettisesti.

Myös Kortosalmen ja Aution (2019, s. 596) mukaan talousosaamisen opettamisen ajankohdalla ja keinoilla on vaikutusta oppimistuloksiin. Alakouluissa tiedon lisääminen ja asenteisiin vaikuttaminen ovat tehokkaita talousosaamisen lisäämisen menetelmiä, yläkoulussa opetetun sisällön tulisi liittyä selkeästi oppijan omaan elämäntilanteeseen, jotta oppiminen olisi taloudellisen käyttäytymisen kannalta vaikuttavaa.

Kotitalousopetus toimii parhaimmillaan myös yhteiskunnallisena suunnannäyttäjänä, sillä kotitaloudet ovat vahvasti vaikuttavia yksiköitä yhteiskunnassa (Kuusisaari, 2014, s. 11). Opettajien tulisi ymmärtää kotitalousopetuksen yhteiskunnallinen merkitys ja tietää mitä perheiden arjessa tapahtuu. Opettajien olisi myös tiedostettava ja huomioitava, että kaikilla perheillä ei ole samanlaisia resursseja tarjota lapsilleen arkeen ja kotitalouden

toimintaan liittyviä valmiuksia. Tällöin opettajilta vaaditaan herkkyyttä tunnistaa minkälaisia tietoja ja taitoja alakoululaiset, yläkoululaiset sekä lukioikäiset nuoret arjessaan tarvitsevat.

Alakoulun kotitalousopetuksessa on tärkeintä suunnitella opetus ikätason mukaisesti käytännönläheisesti ja toiminnallisesti. Tällaisen opetuksen avulla oppilas pääsee toteuttamaan itseään. Alakoulun alimmilla luokilla olevat oppilaat oppivat parhaiten mallintamalla opettajan toimintaa ja sen perusteella oppilaat kehittävät omaa toimintaansa. Opettajan on tärkeää tiedostaa tämä asia, jolloin hän voi pyrkiä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla hyvänä esimerkkinä lasten omalle toiminnalle. Alakouluikäisille tarkoitettujen opetusmenetelmien tulisi olla toiminnallisia, konkreettisia ja omaan kokemukseen pohjautuvia. Tällöin lapselle mahdollistuu heidän kykyihinsä nähden parhaat oppimisen edellytykset.

Opetuskokeilumme sopisi hyvin myös alakouluun toteutettavaksi. Tästä näkökulmasta katsottuna toiminnallisuus ja pelillisuus korostuisivat opetuskokeilun toteutuksessa ikätaso huomioon ottaen. Kokeilun voisi rakentaa työpisteperiaatteella, kuten yläkoulussakin, jossa oppilaat pelaisivat pisteeltä toiselle ”fykkakerrosta” leikkirahaa apuna käyttäen. Pelin tavoite voisi olla esimerkiksi se kuinka paljon rahaa oppilaat pystyisivät jättämään säästöön suoriuduttuaan peliradan läpi. Rahan kulutusta pelin aikana ohjaisivat erilaiset kuluttamiseen liittyvät valinnat, joita oppilaat voisivat pisteillä yhdessä pohtia.

Pelillisyyden keinoja talousosaamisen vahvistamisessa on hyödynnetty menestyksekkäästi yrityskylä simulaation avulla jo vuodesta 2010. Yrityskylä on maailman parhaana koulutusinnovaationa palkittu suomalainen oppimiskokonaisuus, pienoisyhteiskunta, joka on tarkoitettu peruskoulun kuudes- ja yhdeksäsluokkalaisille oppilaille. Sen tavoitteena on herättää lasten ja nuorten kiinnostusta talousasioita kohtaan. Yrityskylässä jokainen oppilas tekee työtä jossakin ammatissa ja saa palkkaa työstään, sekä maksaa laskuja ja oppii kuluttamaan vastuullisesti. Vaasan yliopiston tutkimuksen mukaan Yrityskylä paransi oppilaiden taloustietämystä keskimäärin 17 prosenttia. (TAT, 2016.)

Arjen hallinnan taitojen tärkeys ei lopu peruskouluun, vaan lukioikäiset tarvitsevat myös tietoja ja taitoja oman elämän rakentamiseen muuttaessaan ensimmäiseen omaan kotiin sekä alkaessaan kantaa vastuuta omasta taloudestaan.

Vain harva suomalainen lukio tarjoaa kotitalousopetusta opiskelijoilleen. Lukion opetus suunnitelmassa ei määritellä kotitalousoppiaineen sisältöjä tai tavoitteita, ja ne pohjautuvatkin pääasiassa oppilaitoksen omiin opetussuunnitelmiin sekä opettajakohtaisiin suunnitelmiin. Useimmat lukion kotitalousopettajat suunnittelevat kursseja yhdessä opiskelijoiden kanssa, jolloin opettajan henkilökohtaiset käsitykset ja opiskelijoiden mielenkiinnon kohteet sekä tarpeet ohjaavat opetusta. (Pitkänen, 2018, s. 2.) Kotitalousopetuksessa seurataan yhteiskunnan muutosta ja se valmistaa työelämään opettamalla ongelmanratkaisua, taloustaitoja sekä kriittistä ajattelua, joilla perustellaan kotitalouden opettamista myös lukioissa (Tanus, 2018).

Suunnittelemamme opetuskokeilu olisi muokattavissa myös lukiolaisten käyttöön. Lukioikäisillä nuorilla on varmasti hyvin erilaisia valmiuksia ja taitoja kuluttajuuteen ja talousasioihin liittyen. Osalla saattaa olla jo vahva tietämys rahastoihin ja sijoittamiseenkin liittyen, jolloin ”fyrrkkakerroksessa” voisi olla hyvin erilaisia ja eritasoisia tehtäviä, joita opiskelijat voisivat oman kiinnostuksen ja taitojen mukaan valita. Työelämään liittyvät tehtävät alkavat myös olla lukioikäisen nuoren kiinnostuksen kohteena, jolloin näitä sisältöjä voisi miettiä myös enemmän työpistetyöskentelyyn, ja hyödyntää muiden oppiaineiden sisältöjä aihepiiristä.

Jos olisimme päässeet toteuttamaan opetuskokeilun harjoittelukouluissamme, tämä opettaja työnsä tutkijana -opintojakso olisi antanut meille opiskelijoille mahdollisuuden tutkia sitä, miten suunnittelemamme opetuskokonaisuus toimisi eri-ikäisillä nuorilla. Se olisi antanut meille myös lisää ymmärrystä siitä, mitkä omaan talouteen liittyvät tiedot ja taidot ovat nuorten mielestä tärkeitä. Jatkokehitysideana olisi mielestämme kiinnostavaa laajentaa oppitunnin teemaa yhteistyössä yli oppiainerajojen, yhteistyötä voisi esimerkiksi tehdä yhteiskuntaopin opetuksen kanssa.

6 Summary

The money game- Towards reinforcing adolescents' consumer knowledge

The topic of our project at the Didactic development project-course was consumer education for adolescents. The aim of the project is to find out, what should be taught for young people about money and economy. In the current society teachers are required to have more and more knowledge about topics of consumerism and problems that consumers may be facing. One essential viewpoint in our project is sustainability. Sustainable, reasonable and economical lifestyle has been written also on the objectives of the present Finnish National Curriculum for Basic education.

Pedagogical framework of our project consists of socioconstructivistic learning theory and the flipped learning method. By the socioconstructivistic learning theory, we refer to students' role as an active agent of the learning episode. In this learning theory, the student him- or herself is producing knowledge rather than receiving processed information. Flipped learning is an ideological and pedagogical approach, in which teacher instead of giving a lesson, motivates students to seek information and solve problems. Teaching and discussion are put into action rather in a more informal than in a formal way.

Other theoretical framework in our report cover the broad learning entities (in collaboration with teachers of other subject teachers) and responsibility as part of a adolescents' consumer education. In the field of home economics pedagogy, responsibility education is an integral part, and it can be viewed in many different points of view. One might consider how it relates to the value base of teaching or how it relates to household phenomena such as everyday management or sustainable development. In consumer education, the promotion of financial responsibility is emphasized in the values of sustainable development. Consumerism and economy themes are linked to many other subjects, such as social studies or mathematics, so collaboration with teachers of these subjects was a one aim of this project.

Our teaching experiment was meant to take place in the schools that we were attending in our teacher training period. However, the situation changed in the spring 2020 since the corona-virus pandemic closed the Finnish schools. We were not able to teach our

planned classes in practice. Instead, we prepared the material for our class and in our report simulated the possible outcomes of our plan in different grades.

We planned two lessons. One for 7th graders and the other for 9th graders. The duration of the class was meant to be 75 minutes. There are some differences in the plan considering technical matters. Before our class students are given an assignment. This assignment is meant to orientate students into the forthcoming class. This kind of assignment is an element of flipped learning method.

For the class itself, we planned four kinds of workstations for students. The first workstation is a creative assignment in order to invent a way to earn money during the summer. The amount of money to be earned is 100 euros for 7th graders and 200 euros for 9th graders. The aim is to give students a chance to think in a creative way and enhance for example small-scale entrepreneurship.

On the second workstation students have the opportunity to familiarize with payment methods. Students are asked to work with several claims considering payment methods, like credit- and paymentcards, mobile payment and cash. In this assignment students work in groups and arrange claims and correct answers, which are written in piece of papers. The other way to put this assignment into action is to use "Seppo"- a digital platform for creating learning games.

The third workstation consists of a reasoning assignment. Students receive written claims considering values and consuming. Students need to discuss the order of priority for the claims. The idea is that everybody has their own values, and they may need to make compromises. In the end of the assignment, students figure out a proper price of their values.

On the fourth workstation the aim is to teach students the rights and duties of a consumer. They will receive different stories about problematic situations in shopping. They choose one problematic situation and try to find a way to solve it. They may seek information with a help of a computer.

In conclusion, it can be stated that there are both challenges and opportunities for young people to spend money. Young people belong to the consumer group and they have needs and desires. Consumer responsibilities and obligations, personal financial management and digital and media literacy are key issues which are taught in the schools. Schools provide links to a great opportunity to develop critical thinking skills. Teaching related to personal finance management at its best makes the student understand its connections to their life and at the same time it develops the learner's ability to reflect on their own actions.

Lähteet

- Autio, M. (2019). Resurssien käytön renessanssi-kohti 1,5-asteista elämäntyylä. *Tieteessä tapahtuu*, 37(2), 46–49.
- Bergmann, J. & Sams, A. (2014). *Flipped learning: Gateway to student engagement* (First edition.). Eugene, Oregon: International Society for Technology in Education.
- Cantell, H. (2015). Ainejakoisuus ja monialainen eheyttäminen opetuksessa. Teoksessa: H. Cantell (toim.). *Näin rakennat monialaisia oppimiskokonaisuuksia*. (s. 11 – 15). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Haverinen, L. (1996). *Arjen hallinta kotitalouden toiminnan tavoitteena Kotitalouden toiminnan filosofista ja teoreettista tarkastelua*. Helsingin yliopistonopettajainkoulutuslaitoksen tutkimuksia 164. Helsinki: Yliopistopaino
- Jarva, V. (2009). Maailma tuppautuu kotiin: Kuluttajakasvatuksen uudet haasteet. Teoksessa H. Janhonen-Abuquah (toim.), *Kodin Arki* (s. 7-28). Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Juuti, K., Kairavuori, S. & Tani, S. (2015). Tiedonalalähtöinen eheyttäminen. Teoksessa: H. Cantell (toim.). *Näin rakennat monialaisia oppimiskokonaisuuksia*. (s. 77 – 93). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kalmi, P. (2018). Puolustuspuhe talouskasvatukselle. *Kansantaloudellinen aikakauskirja*, 114, 421-424.
- Kauppila, R. (2007). *Ihmisen tapa oppia*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kortessalmi, M. & Autio, M. (2019). Talous- ja kuluttajakasvatus talousosaamisen mahdollistajana. *Kansantalouden aikakauskirja* 115:4, 588-603
- Kuusisaari, H. (2014). *Kotitalousoppiaine yhteiskunnallisena suunnannäyttäjänä*. Teoksessa: H. Kuusisaari & L. Käyhkö (toim.), *Tutki, kehitä, kehity: Kotitalous yhteiskunnallisena oppiaineena* (9 – 20). Helsinki: BoD.
- Lonka, K., Hietajärvi, L., Hohti, R., Nuorteva, M., Rainio, A. P., Sandström, N., Vaara, L. & Westling, S. K. (2015). Ilmiölähtöisesti kohti innostavaa oppimista. Teoksessa: H. Cantell (toim.). *Näin rakennat monialaisia oppimiskokonaisuuksia*. (s. 49 – 76). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Majamaa, K. & Rantala, K. (2016). Nuorten aikuisten velat, velkaongelmat ja keinot talouden tasapainottamiseksi. *Katsauksia*, 16, 2016.
- Mäntylä, T. (2010). Nuorten aikuisten koti, kulutus ja ajankäyttö. *Kuluttajaviraston julkaisusarja*, 3, 2010.

- OECD (2009). Consumer Education. Policy Recommendations of the OECD's Committee on Consumer Policy.
- Peura-Kapanen, L. (2012). Nuorten talousosaamisen edistäminen-opas toimijoille. Kuluttajatutkimuskeskus.
- Pitkänen, T. (2018). *Yleissivistystä ja yhteissuunnittelua. Opettajien käsityksiä lukion kotitalousopetuksesta ja opetuksen suunnittelusta*. Itä-Suomen yliopisto.
- Pohjoismaiden ministerineuvosto. (2010). Kuluttajakompetenssien oppiminen – kuluttajakasvatuksen strategia. Ehdotus kuluttajakasvatuksen tavoitteiksi ja sisällöiksi. Kööpenhamina: Pohjoismaiden ministerineuvosto.
- POPS (2014). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki: Opetushallitus.
- Pöntinen, S. M. (2019). *Oppiaineysteistyö opetusharjoittelussa. Tapaustutkimus aineenopettajakoulutuksesta*. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteellisiä tutkimuksia, numero 43.
- Tanus, S. (2018). *Eduskunnan kotitalouden tukirengas: Tasa-arvoa tarvitaan – mahdollisuus opiskella kotitaloutta saatava kaikkiin lukioihin*. Luettu: 31.3.2020. <https://www.kdlehti.fi/2018/06/15/kotitalous-saatava-kaikkiin-lukioihin-ja-ylioppilasaineeksi-sari-tanus-kannustaa-arjen-taitojen-ja-elaman-hallinnan-kouluttamiseen/>
- TAT (2016). *Yrityskylän merkitys tutkittiin: koululaisten taloustietämys parani keskimäärin 17 prosenttia*. Luettu: 21.4.2020. <https://www.tat.fi/yrityskylan-merkitys-tutkittiin-koululaisten-taloustietamys-parani-keskimaarin-17-prosenttia/>
- Toivola, M., Peura, P. & Humaloja, M. (2017). *Flipped learning: Käänteinen oppiminen* (1. painos.). Helsinki: Edita.
- Venäläinen, S. (2015). *Arjen tiedot ja taidot hyvinvoinnin perustana. Kotitalouden oppimistulokset perusopetuksen päättövaiheessa 2014*. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.
- Wennonen, S. & Palojoki, P. (2015). Vastuullisuus ja vastuullisuuskasvatus kotitalousopetuksessa. Teoksessa H. Janhonen-Abuquah & P. Palojoki (toim.), *Luova ja vastuullinen kotitalousopetus: Creative and responsible home economics education* (s. 6-29). Helsingin yliopisto: Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteellinen tiedekunta, Opettajankoulutuslaitos.

Liitteet

Liite 1.

7-luokan tuntisuunnitelma

Yhden tunnin suunnitelmarunko 1x75min

Opetuskerran aihe: OTT-kurssin opeta toisin -kokeilu, aiheena fyrkkapeli, nuorten kuluttajuus- ja talousosaamisen vahvistaminen.

Millainen käsitys oppimisesta ohjaa opetuksen suunnitteluasi?

Opetus perustuu oppilaiden aktiiviseen tiedon rakentamiseen ja osallisuuden lisäämiseen. Lähtökohtana on sosiokonstruktivistinen oppimiskäsitys, eli yhdessä tekeminen ja yhdessä/toisilta oppiminen, uuden tiedon rakentuminen vanhan tiedon päälle.

Opetuskerran tavoitteet.

T10 kannustaa oppilasta hankkimaan ja arvioimaan kotitalouteen liittyvää tietoa sekä ohjata käyttämään luotettavaa tietoa valintojen perustana ← Luotettavien lähteiden luokse ohjaaminen, reklamaatiopisteellä esimerkiksi Kkv:n ja Marttojen sivuille ohjaaminen. Samalla tutustutetaan oppilaita näihin toimijoihin.

T6 ohjata oppilasta harjoittelemaan kuuntelua sekä rakentavaa keskustelua ja argumentointia oppimistehtävien suunnittelussa ja toteuttamisessa ← Miten oppilaat työskentelevät pisteillä. Miten päättävät työnjaosta. Antoisaa olisi esimerkiksi arvot -pisteellä havainnoida sitä, miten oppilaat antavat tilaa muiden kokemuksille ja näkemyksille asioista.

Opetuskokonaisuuden ydin/päivänkysymykset:

Nuorten rahankäyttö ja kuluttajuus

1. Mistä voit saada tuloja
2. Mitkä arvot ohjaavat valintojasi kuluttajana
3. Miten toimia kuluttamiseen liittyvissä ongelmatilanteissa

Millaista motivointitapaa olet suunnitellut?

- Läksyn purussa käytössä flinga – tämä itsessään kiinnostaa oppilaita, kun saavat käyttää puhelintaan ja tehtävä aktivoi heti aluksi oppilaan omaan osallistumiseen.

- Aloituksen yhteydessä näytetään video – videot tällä ryhmällä hyvä motivoinnin keino

- Ensimmäisen rastin purkuun käytetään ”asetu luokkahuoneeseen mielipiteesi mukaan” -janaa, tämän uskomme olevan kiinnostava oppilaiden mielestä ja mukava toiminnallinen tunnin lopetus.

Opetuskerran suunniteltu kulku

Ajan- käyttö MIL- LOIN	MITÄ Tehtävä ja sen tavoite	MITEN JA MIKSI Opetustapahtuman organi- sointi: Oppimistehtävät, opetusmenetelmät ja kriitti- set kohdat tavoitteiden saa- vuttamiseksi MOTIVOINTI PEDAGOGINEN TYÖVÄ- LINE (ruoka, asuminen ja kuluttajuus)	MISSÄ Materiaalit ja välineet ja oppi- misympä- ristö	PALAUTE Tehtävän ta- voitteen saa- vuttamisen ar- viointi
9.45	Oppilaiden saa- puminen tun- nille	Olemme vastaanottamassa oppi- laita ja tervehdimme heitä.	Oppilaat eteisessä siir- tymässä tun- nille, opetta- jat vastassa.	Tulevatko kaikki ajoissa paikalle.
9.50-9.55	Aloituis	Tervehdimme vielä, esittelemme itsemme ja kerromme mistä ko- keilussa on kysymys. Tarkis- tamme läsnäolijat. Kerromme päivän tavoitteen/ky- symyksen ja mitä tänään arvioi- daan sekä tunnin kulun. Oppilaat voivat kirjoittaa kysymykset vih- koon.	Oppilaat is- tuvat ruoka- pöydissä.	
9.55-10.05	Läksyn läpi- käynti	Edellisellä tunnilla oppilaat saa- neet läksyn (käänteisen opettami- sen tapa, tiedon pohtiminen etukä- teen ja orientointi tulevaan oppi- tuntiin) 1. Mitä maksutapaa/tapoja olet käyttänyt kuluneen viikon aikana, tai mitä maksutapoja perheessäsi on käytetty? 2. Mitä ostit? 3. Mitkä tekijät vaikuttivat päätöksentekooosi?	Käytämme tähän flin- gaa, jotta op- pilaat voivat nimettömänä heitellä aja- tuksiaan val- kotaululle	Osallistuvatko oppilaat, onko läksyt tehty, py- syykö kommentit asiallisina.

10.05-10.10	Video ja lyhyt keskustelu aiheesta	Katsomme kun koulu loppuu sivuilta videon ”mun elämä mun rahat” https://www.kunkoululoppuu.fi/mun-elama-mun-rahats/	Video läppäriä valkotalulle	<p>Mitä ajatuksia herättää, synnytykö keskustelua, jos ei synny yhteistä keskustelua niin juttelevatko oppilaat keskenään aiheeseen liittyen.</p> <p>-Opettaja voi esittää kysymyksiä oppilaille</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. mikä on sinun paras sijoitus 2. Mihin sinä säästät rahaa tällä hetkellä.
10.10-10.15	Pistetyöskentelyn esittely	Käymme läpi kunkin pisteen ohjeistukset.	Oppilaat vielä paikoillaan kuuntelemassa	<p>Käymme ohjeet hyvin läpi, pisteillä myös ohjeet näkyvillä. eli periaatteessa hirveästi kysymyksiä työskentelystä ei pitäisi syntyä. Tätä voimme havainnoida, jos kysymyksiä syntyy paljon, ovatko ohjeemme olleet epäselvät vai onko oppilaat jättäneet ohjeet kuuntelematta.</p> <p>Olemme myös pisteillä myöhemmin varmistamassa, että ohjeet ovat selkeät.</p>
10.15-max10.50	Oppilaat aloittavat rastit	<p>Opettaja määrää kunkin rastin luokse yhden ryhmän. Opettaja kertoo, kun on aika vaihtaa rasteja.</p> <p>Oppilaiden pöytäryhmien luokse on laitettu lisätehtävä monisteet, joita voi tulla täyttämään, mikäli rastilla työskentely on ollut nopeampaa.</p> <p>Käytämme aikaa noin max 8min per rasti, opettajat tarkkailevat miten työskentely ajoittuu.</p>	<p>Oppilaat kiertävät keittiöihin luotujen rastien luona</p> <p>Chromebookit käytössä reklamaattiorastilla ja maksutapa rastilla, voivat hakea tietoa kirjautumalla omilla</p>	<p>Miten rasteilla työskentely sujuu, miten oppilaiden vuorovaikeus toimii ryhmässä, antavatko tilaa toistensa mielipiteille</p> <p>Miten tiedonhaku onnistuu reklamaatio -pisteellä, tarvitsevatko jotkut tie-</p>

		Ryhmän tuntien heillä ei mene 8minuuttia, tämän takia lisätehtävä	tunnuksilla sisäään.	tyt ryhmät enemmän ohjausta tiedonhakuun. Tarvitaanko opettajan tarkempaa sanoittamista tehtäville, jotkut käsitteet voivat olla vieraita, joten varmistamme, että kaikki pääsevät osallistumaan.
10.50-11	Rastien läpikäynti	<ol style="list-style-type: none"> 1. rasti käydään läpi jännällä, jossa oppilaat asettuvat luokkaan sen mukaan, voisivatko toteuttaa opettajan purkista nostaman ja lukeman idean rahan tienämisestä. Vasemmalle luokkaan, jos ei kuulosta itselle sopivalta, keskelle luokkaa, jos ei osaa sanoa, ja oikealle jos idea kuulostaa kivaltalta. 2. rasti käydään läpi yhteisesti, opettaja osoittaa jonkin ryhmistä kertomaan omistaa vastauksistaan, ja kannustaa puheellaan muita lisäämään, jos on eräviä ajatuksia 3. rasti, eli arvo rasti käydään läpi niin, että jonkun ryhmän oppilaita pyydetään kertomaan heidän top3, tästä opettaja heittää ilmoille kysymyksen, että oliko jollain muulla ryhmällä erilainen kolmonen, ja miksi juuri nämä arvot valikoituivat. Opettaja kertoo, että yksilön oma arvomaailma vaikuttaa merkittävästi kulutusvalintoihin ja käyttäytymiseen. 	Oppilaat pöytäryhmissään luokan keskellä	Osallistuvatko oppilaat tunnin purkuun aktiivisesti ja omaehtoisesti. Motivoitavia tarpeen mukaan.

		<p>4. rasti eli reklamaatio rasti käydään niin, että pyydämme muutamaa ryhmää lukemaan oman keissin ääneen ja kertomaan miten tilanne tulisi heidän mielestään hoitaa. Erilaisista kuluttajan kohtamista ongelmatilanteista on hyvä keskustella tähän väliin. Mitä reklamaatio tarkoittaa, missä tilanteessa olisi hyvä tehdä reklamaatio ja miksi.</p>		
11.00-	Tunti loppuu	<p>Esillä post-it lappuja, oppilaat voisivat vielä kirjoittaa siihen palautetta harjoittelijalle, sekä vastata kysymykseen ”Mikä on mielestäsi tärkein taito, joka nuoren tulisi hallita kuluttamiseen liittyen”</p> <p>Nämä post-it laput oppilaat saavat liimata luokan oveen lähtiessään. Opettajat käyvät sieltä keräämässä</p>		<p>Antavatko oppilaat palautetta ja keksivätkö he vaihtelevia vastauksia lopetus-kysymykseen vai ovatko aiheet pelkästään tunnilla käsiteltyjä aiheita.</p>

Liite 2.

9- luokan tuntisuunnitelma

Opetuskerran aihe: OTT-kurssin opeta toisin kokeilu, aiheen fyrkkapeli, nuorten kuluttajuus- ja talousosaamisen vahvistaminen

Millainen käsitys oppimisesta ohjaa opetuksen suunnitteluasi?

Sosiokonstruktivistinen oppimiskäsitys, eli yhdessä tekeminen ja yhdessä/toisilta oppiminen, uuden tiedon rakentuminen vanhan tiedon päälle.

Opetuskerran tavoitteet.

T10 kannustaa oppilasta hankkimaan ja arvioimaan kotitalouteen liittyvää tietoa sekä ohjata käyttämään luotettavaa tietoa valintojen perustana □ Luotettavien lähteiden luokse ohjaaminen, reklamaatio pisteellä esimerkiksi kkv:n ja marttojen sivuille ohjaaminen. Samalla tutustuttaa oppilaita näihin toimijoihin.

T6 ohjata oppilasta harjoittelemaan kuuntelua sekä rakentavaa keskustelua ja argumentointia oppimistehtävien suunnittelussa ja toteuttamisessa □ Miten oppilaat työskentelevät pisteillä. Miten päättävät työnjaosta. Antoisaa esimerkiksi arvot -pisteellä havainnoida sitä, miten oppilaat antavat tilaa muiden kokemuksille ja näkemyksille asioista.

Opetuskokonaisuuden ydin/päivänkysymykset:

Nuorten rahankäyttö ja kuluttajuus

1. Mistä voit saada tuloja?
2. Mitkä arvot ohjaavat valintojasi kuluttajana?
3. Miten toimia kuluttamiseen liittyvissä ongelmatilanteissa?

Millaista motivointitapaa olet suunnitellut?

-Aloituksen yhteydessä näytetään video, jolla pyritään herättämään kiinnostusta oppitunnin aiheeseen.

Opetuskerran suunniteltu kulku

Ajankäyttö	Tehtävä ja sen tavoite	Oppimistehtävät	Materiaalit ja välineet ja oppimisympäristö	Tehtävän tavoitteen saavuttamisen arviointi
9.45	Oppilaiden saapuminen tunnille	Olemme vastaanottamassa oppilaita ja tervehdimme heitä.	Eteisessä	Tulevatko kaikki ajoissa paikalle
9.50-9.55	Aloitus	<p>Esittelemme itsemme ja kerromme mistä kokeilussa on kysymys. Katsomme läsnäolijat.</p> <p>Kerromme päivän tavoitteen ja mitä tänään arvioidaan sekä tunnin kulun.</p> <p>Päivän tavoitteena on selvittää mikä on nuorten mielestä tärkein taito, joka heidän tulisi hallita kulluttamiseen liittyen.</p>	Oppilaat istuvat ruokapöydissä.	
9.55-10.05	Läksyn läpikäynti	<p>Oppilaat vastaavat seuraaviin kysymyksiin:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mitä ostit? 2. Mitä maksutapaa käytit? 3. Mitkä tekijät vaikuttivat päätöksentekooosi? 	Postit lapuille vastausten kirjoittaminen, kootaan yhteisesti seinälle ”nimettöminä”	Osallistuvatko oppilaat, onko läksyt tehty, pysyykö kommentit asiallisina.
10.05-10.10	Video ja lyhyt keskustelu aiheesta	Katsomme kun koulu loppuu sivuilta videon ”mun elämä mun rahat” https://www.kunkoululoppuu.fi/mun-elama-mun-rahat/	video läppäriältä valko- taululle	<p>Mitä ajatuksia herättää, syntykö keskustelua, jos ei synny yhteistä keskustelua niin juttelevatko oppilaat keskenään aiheeseen liittyen</p> <p>-Opettaja voi esittää kysymyksiä oppilaille</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. mikä on sinun paras sijoitus 2. Mihin sinä säästät rahaa tällä hetkellä

10.10-10.15	Pistetyöskentelyn esittely	Käymme läpi kunkin pisteen ohjeistukset.	Oppilaat vielä paikoillaan kuuntele-massa, pistetyöskentelyn sisällöt liitteissä.	Käymme ohjeet hyvin läpi, pisteillä myös ohjeet näkyvillä. eli periaatteessa hirveästi kysymyksiä työskentelystä ei pitäisi syntyä. Tätä voimme havainnoida, jos kysymyksiä syntyy kauheasta, ovatko ohjeemme olleet epäselvät vai onko oppilaat jättäneet ohjeet kuuntelematta
10.15-10.50	Oppilaat aloittavat rastit	<p>Opettaja määrää kunkin rastin luokse yhden ryhmän. Opettaja kertoo, kun on aika vaihtaa rasteja.</p> <p>Oppilaiden pöytäryhmien luokse on laitettu lisätehtävä monisteet, joita voi tulla täyttämään, mikäli rastilla työskentely on ollut nopeampaa.</p> <p>Käytämme aikaa noin max 8min per rasti, opettajat tarkkailevat miten työskentely ajoittuu.</p>	<p>Oppilaat kiertävät keittioihin luotujen rastien luona</p> <p>Cromebookit käytössä reklamaattiorastilla ja maksutapa rastilla, voivat hakea tietoa kirjautumalla omilla tunnuksilla sisään.</p>	<p>Miten rasteilla työskentely sujuu, miten oppilaiden vuorovaikutus toimii ryhmissä, antavatko tilaa toistensa mielipiteille</p> <p>Miten tiedonhaku onnistuu reklamaatio -pisteellä, tarvitsevatko jotkut tietyt ryhmät enemmän ohjausta tiedonhakuun.</p>
10.50-11	Rastien läpikäynti ja tunnin lopetus	<p>1. piste käydään läpi jännällä, jossa oppilaat asettuvat luokkaan sen mukaan, voisivatko toteuttaa opettajan purkista nostaman ja lukeman idean rahan tienaamisesta. Vasemmalle luokkaan, jos ei kuulosta itselle sopivalta, keskelle luokkaa, jos ei osaa sanoa, ja oikealle jos idea kuulostaa kivalta.</p> <p>2. piste käydään läpi yhteisesti, opettaja osoittaa jonkin ryhmistä kertomaan omista vastauksistaan, ja kannustaa puheellaan muita lisäämään, jos on eriäviä ajatuksia</p>	Oppilaat pöytäryhmissään luokan keskellä	Osallistuvatko oppilaat tunnin purkuun aktiivisesti ilman patistusta.

		<p>3. piste, eli arvopiste käydään läpi niin, että jonkun ryhmän oppilaita pyydetään kertomaan heidän top3, tästä opettaja heittää ilmoille kysymyksen, että oliko jollain muulla ryhmällä erilainen kolmonen, ja miksi juuri nämä arvot valikoituivat. Opettaja kertoo, että yksilön oma arvomaailma vaikuttaa merkittävästi kulutusvalintoihin ja käyttäytymiseen.</p> <p>4. piste, eli reklamaatiopiste käydään läpi niin, että pyydämme muutamaa ryhmää lukemaan oman keissin ääneen ja kertomaan miten tilanne tulisi heidän mielestään hoitaa. Erilaisista kuluttajan kohtaamista ongelmatilanteista on hyvä keskustella tähän väliin. Mitä reklamaatio tarkoittaa, missä tilanteessa olisi hyvä tehdä reklamaatio ja miksi.</p>		
	Tunti loppuu	<p>Esillä post-it lappuja, oppilaat voisivat vielä kirjoittaa siihen palautetta harjoittelijalle, sekä vastata kysymykseen ”Mikä on mielestäsi tärkein taito, joka nuoren tulisi hallita kuluttamiseen liittyen”</p> <p>Nämä post-it laput oppilaat saavat liimata luokan oveen lähtiessään. Opettajat käyvät sieltä keräämässä</p>		Antavatko oppilaat palautetta ja keksivätkö he vaihtelevia vastauksia lopetuskysymykseen vai onko aiheet pelkästään tunnilla käsiteltyjä aiheita.

Liite 3**Työpiste 1. Rahan ansaitseminen kesällä**

Kuvitelkaa, että kesäloma on alkanut, ja koulu ja harrastukset jatkuvat elokuussa. Perheen ja ystävien kanssa olemisen ja muun vapaa-ajan lisäksi teillä olisi mukavasti aikaa ansaita jonkin verran rahaa säästöön.

Tehtävä: Keksikää yhdessä, miten voisitte ansaita ensi kesänä 100 euroa (7lk) rahaa/200 euroa rahaa (9 lk)

Pyrkikää pohtimaan ryhmässä mahdollisimman konkreettinen pieni ”liikeidea” tai tehtävä, josta voisi saada palkkion.

Kirjoittakaa idea paperille ja palauttakaa opettajan luona olevaan purkkiin. Lopuksi teemme yhdessä ideoista tehtävän.

Liite 4.

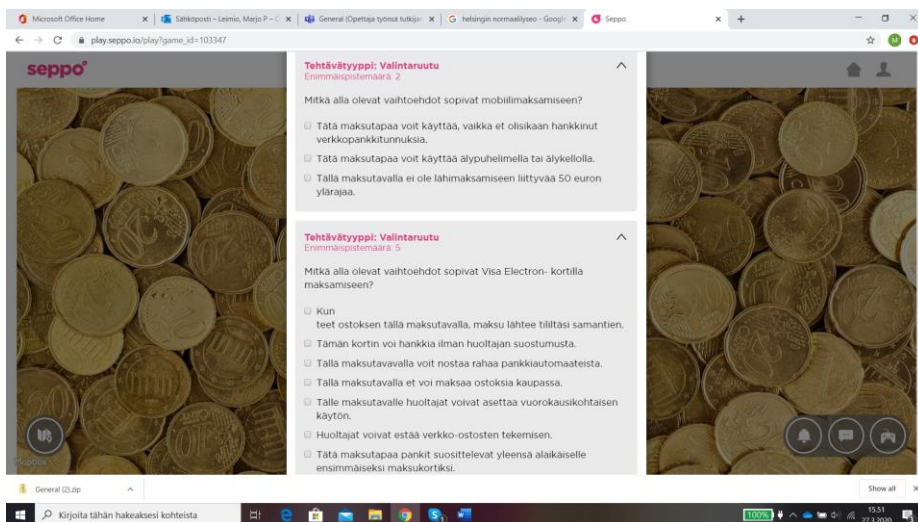
Työpiste 2. Erilaiset maksutavat

Työskentely pöytien äärellä (ei digitaalinen sovellus):

- Paperilla on viisi eri maksutapavaihtoehtoa:
  1. Visa Debit,
  2. Visa Electron
  3. Mobiilimaksaminen
  4. Credit
  5. Käteinen
- Oppilaat saavat ryhmässä väittämiä, jotka heidän pitää asettaa oikean maksutavan kohdalle. Osa väittämistä käy useaan kohtaan.

Digitaalinen sovellusvaihtoehto:

- Yllä mainitun pisteen voi halutessaan ja mahdollisuuksien mukaan toteuttaa myös digitaalisena sovelluksena. Digitaalisen sovelluksen yhtenä hyötynä on se, että tieto oppilaiden vastauksista tulee opettajalle näkyviin.
- Tässä tehtävässä peli tehtiin Seppo-alustan avulla monivalintapeliksi.
- Lyhyesti tehtävän kulusta: Oppilaat avaavat pelin opettajan antamalla tunnoksella. Pelissä on eri maksutavoille omat monivalinnat, joista valitsevat kyseiseen maksutapaan sopivat väittämät. Peli laskee nämä pisteet ja kertoo lopuksi oppilaille, kuinka monta pistettä pelaaja sai. Voidaan toteuttaa, niin että jokainen pelaa oman pelin, pareittain ja ryhmässä.

Kuva 1. Kuvakaappaus digitaalisesta versiosta.

Väittämät:

Visa debit:

- Kun teet ostoksen tällä maksutavalla, maksu lähtee tililtäsi parin päivän kuluessa.
- Kun teet ostoksen tällä maksutavalla, saattaa tilisi mennä miinukselle jos tilillä ei ole riittävästi rahaa.
- Tämän kortin voi hankkia huoltajien suostumuksella.
- Tällä maksutavavalla voit nostaa rahaa pankkiautomaateista.
- Tällä maksutavalla voit maksaa ostoksia kaupassa.
- Tälle maksutavalle huoltajat voivat asettaa vuorokausikohtaisen käytön.
- Huoltajat voivat estää verkko-ostosten tekemisen.
- Lähimaksun yläraja ilman pin-koodin käyttöä on 50 euroa.

Visa electron:

- Kun teet ostoksen tällä maksutavalla, maksu lähtee tililtäsi samantien.
- Tämän kortin voi hankkia huoltajien suostumuksella.
- Tällä maksutavavalla voit nostaa rahaa pankkiautomaateista.
- Tällä maksutavalla voit maksaa ostoksia kaupassa.
- Tälle maksutavalle huoltajat voivat asettaa vuorokausikohtaisen käytön.
- Huoltajat voivat estää verkko-ostosten tekemisen.
- Tätä maksutapaa pankit suosittelevat yleensä alaikäiselle ensimmäiseksi maksukortiksi.
- Lähimaksun yläraja ilman pin-koodin käyttöä on 50 euroa.

Mobiilimaksaminen

- Tarvitset verkkopankkitunnukset maksaaksesi tällä maksutavalla.
- Tätä maksutapaa voit käyttää älypuhelimella tai älykellolla.
- Tällä maksutavalla ei ole lähimaksamiseen liittyvää 50 euron ylärajaa.

Credit:

- Sinun pitää olla täysi-ikäinen saadaksesi tämän maksutavan käyttöösi.
- Tämä maksutapa mahdollistaa velaksi ostamisen.
- On luottokortti.
- Jos tuotteen on ostanut tätä maksutapaa käyttäen, voi ongelmatilanteissa vaatia myyjän lisäksi hyvitystä myös luotonantajalta.

Käteinen

- Tällä maksutavalla et jää velkaa myyjälle tai kolmansille osapuolille maksutapahtuman yhteydessä.
- Tämä maksutapa tulee vähenemään entisestään tulevaisuudessa.
- Tällä maksutavalla näet konkreettisesti rahojen kulumisen.
- Tätä maksutapaa laitetaan usein “sukan varteen” pahan päivän varalle.

Liite 5.

TYÖPISTE 3.

**LUKEKAA SEURAAVAT VÄITTÄMÄT.
LAIITAKAA VÄITTÄMÄT JÄRJESTYKSEEN SEN MUKAAN MITKÄ VÄITTÄMÄT
KUVASTAVAT PARHAITEN AJATTELUANNE.**

1. MINUSTA ON TÄRKEÄÄ, ETTÄ PANKKITILILLÄNI ON RAHAA. HALUAN, ETTÄ
MINULLA ON VARAA YLELLISYYTEEN.

2. MINUSTA ON TÄRKEÄÄ, ETTÄ IHMISET OVAT JÄRJESTELMÄLLISIÄ JA SÄÄSTÄ-
VÄISIÄ.

3. MINULLE ON TÄRKEÄÄ ELÄÄ TURVALLISESSA YMPÄRISTÖSSÄ.

4. MINUSTA ON TÄRKEÄÄ OLLA YSTÄVILLE USKOLLINEN.

5. MINUSTA ON TÄRKEÄÄ PITÄÄ HAUSKAA.PIDÄN ITSENI HEMMOTTELEMISESTA.

**LUKEKAA SEURAAVAT SANAT. LAITAKAA SANAT JÄRJESTYKSEEN SEN MU-
KAAN MITÄ ARVOSTATTE ENITEN. PALJONKO NÄMÄ ASIAT OLISIVAT RA-
HASSA?**

YSTÄVÄT
VAPAA-AIKA
TERVEYS
LUONTO
TYÖ
VARAKKUUS
MENESTYS
RAKKAUS

Liite 6.

Työpiste 4.

Reklamaattiorasti

Tehtävänanto:

Valitkaa ryhmänne kanssa monisteista yksi tapaus. Lukekaa tapaus huolellisesti läpi ja miettikää mitä kuluttaja voisi tilanteessa tehdä ja kuinka hänen tulisi toimia. Kirjatkaa monisteeseen vastauksenne perusteluineen.

Apua voi pyytää opettajilta ja etsiä vinkkejä esimerkiksi kilpailu- ja kuluttajaviraston sivuilta kkv.fi

Tapaukset:

1. Liisa on ostanut Alepasta paketin donitseja. Paketin avattuaan hän huomaa, että muutama donitseista on homeessa ja loputkin näyttävät ja maistuvat Liisan mielestä hassuilta.

Miten Liisa voisi tilanteessa toimia? Kirjaa kaksi vaihtoehtoista toimintatapaa.

2. Petteri ostaa viikkorahoillaan lauantaina Viikin Prismasta itselleen ison karamellipussin. Karkkeja syödessään hän puraisee jotain kovaa. Petteri huomaa, että pussin seassa oli ollut pieni pala muovia. Onneksi hammas ei lohjennut.

Miten Petterin tulisi tilanteessa toimia? Mieti muutama erilainen tapa toimia. Kirjatkaa vastaukset alle.

3. Topias on saanut lahjaksi vanhemmiltaan uusimman pleikkarin. Kahden kuukauden kuluttua sen saamisesta Topias huomaa, että pleikkari pitää ajoittain omituista kovaa ääntä. Topias on jo kyllästynyt pleikkariin ja haluaisi mieluummin Xboxin.

Miten Topiaksen tulisi toimia tilanteessa? Mieti muutama erilainen toimintatapa.

4. Johanna on kaupasta uudet hienot tennarit. Viikon jälkeen hän huomaakin, että toisen jalan kenkä on liian pieni ja se hankaa Johannan kantapäähän ikävän verta vuotavan rakon.

Kuinka Johannan tulisi toimia tässä tilanteessa?

5. Nooa on ostanut internetistä Star-Wars keräilyfiguurin. Hän noutaa paketin postista ja kotona paketin avattuaan huomaa, että figuuri on mennyt rikki.

Kuinka Nooan tulisi toimia?

Liite 7.

Lisätehtävä

Mieti viimeisintä isompaa ostostasi (esim. vaate tai elektroniikka) ja vastaa kysymyksiin.

1. Mikä tuote oli kyseessä?
2. Minkä takia valitsit kyseisen tuotteen?
3. Vaikuttiko mainonta ostopäätökseesi?
4. Numeroi seuraavat tekijät (1-7) siihen järjestykseen, miten ne vaikuttavat yleensä sinun ostopäätöksiisi, siten, että 1 on tärkein ja 7 vähiten tärkeä.

Tuttuus

Laatu

Hinta

Ulkonäkö

Kotimaisuus

Ympäristöystävällisyys

Trendikkyys